

GÂNDIRE SPECULATIVĂ ȘI ESOTERISM CREȘTIN ÎN ANGLIA SEC. AL XIV-LEA. IMPORTANȚA SCRISORILOR FAMILIEI PASTON

COSMIN DUMITRESCU

*There was never a Paston poor,
a Heydon a coward or a Cornwallis a fool*¹

Speculative thinking and Christian esotericism in the 14th-century England. The Importance of the Paston Family Letters. In the fourteenth century England, we can talk about the existence of associations or societies founded on the well-known principles of the chivalric orders, but secretly operating, whose members sought a way of discreet and favorable life for unfolding philanthropic anonymous activities, and – in particular – a contemplative life, like a monk, based on prayer and meditation. It is very possible that such “speculative societies” have contributed to the emergence of an environment conducive to the development of a way of life, and especially of a **speculative way of thinking**, favoring the establishment of organizational structures that practiced **Christian esotericism**.

Keywords: speculative thinking; Christian esotericism; Paston Letter's.

Secolul al XIV-lea, dacă e să-i credem pe numeroșii comentatori ai *Statutului al treilea*, al lui Henric al VI-lea din anul 1425, a fost martorul unor evenimente dramatice. În aceasta epocă a avut loc faimosul Război al Rozelor (*The Wars of the Roses*), pe durata căruia dezvoltarea socială a fost sistată. Cei cu demnități înalte ca și cei umili au suferit la fel. Familii întregi cu renume au fost spulberate, fortărețe puternice au fost doborâte la pământ și sute de sate au fost transformate în cenușă. *Scrisorile familiei Paston* (1422–1509) pot fi considerate o oglindă a acelor vremuri, iar printre ele se află una care poate arunca o posibilă rază de lumină asupra unor structuri organizaționale de factură speculativă, într-o epocă în același timp întunecată și atât de îndepărtată. Vom discuta în continuare acestui studiu despre importanța *Scrisorilor Familiei Paston* (*Paston Letter's*) și mai ales despre *Scrisoarea 156* (CLVI)², pe care o considerăm deosebit de utilă pentru clarificarea existenței acestor formațiuni de natură „speculativă” în Anglia, încă din vremea lui Henry al VI-lea.

Scrisorile Familiei Paston sunt, de fapt, o colecție de note și scrisori care constituie corespondența membrilor familiei Paston, din ținutul Norfolk, cu diferite

¹ „Nu a existat niciodată un Paston sărac, un Heydon laș sau un Cornwallis prost” – zicătoare din comitatul Norfolk.

² *Paston Letters*, John Fenn, Ed. A. Ramsay, vol. I, London, 1840, *Scrisoarea* no. 156, p. 121.

personalități ale vremii, începând din anul 1422 și până în 1509. O uriașă colecție de scrisori și documente a fost achiziționată în anul 1735 de la executorii testamentari ai lui William Paston, al doilea Conte de Yarmouth, ultimul reprezentant al familiei, de către anticarul Francis Blomefield. La moartea lui Blomefield, în 1752, acestea au intrat în posesia lui Thomas Martin din Palgrave, după moartea căruia ele au fost cumpărate de John Ives și John Worth, ai căror executori testamentari le-au vândut în anul 1774 lui Sir John Fenn din East Dereham. Majoritatea scrisorilor familiei Paston și documentele adiacente se află acum la *British Library*; câteva dintre ele sunt la *Bodleian Library*, Oxford, unele se află la *Magdalen College*, Oxford și câteva la *Pembroke College*, Cambridge.

Primul editor al *Scrisorilor* a fost John Fenn, care în anul 1787 a publicat o selecție a acestora în două volume. Datorită interesului mare arătat acestor publicații, Fenn va mai publica, în 1789, încă două volume și după moartea lui, în 1794, a apărut și al cincilea volum – care, însă, a fost publicat abia în anul 1823 de către nepotul acestuia, William Frere. O a doua ediție a *Scrisorilor Paston* a fost scoasă de James Gairdner în anul 1872, când acesta a publicat primul volum. În anul 1904, o ediție completă, cu note și comentarii, în șase volume, a fost editată de către Gairdner, conținând 1088 de scrisori și documente. În anul 1971, Norman Davis a mai publicat o nouă ediție, care a fost revăzută și adăugită de către Richard Beadle și Colin Richmond în anul 2004.

O scurtă istorie a familiei Paston o considerăm absolut necesară pentru o mai bună înțelegere a contextului epocii și a autorilor acestor faimoase scrisori. Două lucrări importante asupra acestui subiect ne-au atras atenția: *A Medieval Family*, a lui Frances și Joseph Gies, apărută în 1998 și *Blood and Roses*, a Helenei Castor, apărută în 2004.

Familia Paston își trăgea numele de la un sat din comitatul Norfolk, aflat la aproape 32 de mile nord de Norwich. Primul membru al acestei familii locuia în acest sat încă pe la începutul sec. XV-lea și se numea Clement Paston (decedat în 1419). Acest om era un *yeoman* (un răzeș, cum s-ar spune pe la noi) care-și cultiva cele aproape 40 de hectare de pământ. Soția sa, Beatrice Somerton (decedată în 1409), avea un frate, Geoffrey (decedat în 1416), care ajunsese avocat și avusese astfel posibilitățile materiale de a-i plăti studiile nepotului său William Paston (1378–1444) – fiul lui Clement și al Beatricei. William Paston va profita din plin de acest ajutor generos și va dobândi o poziție importantă în profesia sa, în anul 1429 devenind Judecător al Curții de Drept Comun (*Justice of the Common Pleas*). El și-a cumpărat un domeniu la Norfolk, ce includea o proprietate în Paston și Castelul Gresham și apoi și-a consolidat statutul social căsătorindu-se cu Agnes Barry, fiica și comoștenitoarea lui Sir Edmund Barry din Horwellbury, de lângă Therfield și Royston, în comitatul Hertfordshire.

După moartea lui William Paston, cea mai mare parte a moștenirii i-a revenit lui John Paston – cel mai mare dintre cei cinci fii ai acestuia, care era deja căsătorit cu Margaret, fiica lui John Mautby din Norfolk. În acea perioadă, Anglia trecea printr-o stare generală de nesiguranță și tulburări sociale, mulți nobili folosindu-și

puterea doar pentru a-și spori tezaurul și mări proprietățile, în defavoarea vecinilor lor mai puțin norocoși. John Paston era avocat, ca și tatăl său, și-și petrecea foarte mult timp la Londra, astfel că multe dintre problemele administrative rămăneau în sarcina soției sale, Margaret. Astfel că, între cei doi a avut loc un schimb numeros de corespondență, valoros astăzi nu doar pentru istoria familiei Paston, ci și pentru istoria Angliei.

În anul 1448, castelul familiei Paston de la Gresham a fost ocupat de cavalerul Robert Hungerford, Lord Moleyns (1431–1464) și, cu toate că ulterior acesta a fost recuperat, nu au putut fi dobândite niciun fel de prejudicii. O problemă deosebit de gravă au avut-o cei din familia Paston atunci când au devenit apropiații bogatului cavaler Sir John Fastolf, care era o rudă a soției lui John Paston, Margaret. Sir John Fastolf a avut o funcție militară importantă în timpul Războiului de o Sută de Ani și a constituit modelul personajului Falstaff din opera lui Shakespeare. La moartea sa, Fastolf și-a lăsat afacerile într-o situație foarte încurcată, printre altele lăsând celor zece executori testamentari ai săi dorința de a înființa un colegiu la Caister. Dar, cu două zile înaintea morții, după mărturia lui John Paston, acesta a lăsat un testament oral, prin care lăsa toate domeniile sale din Norfolk și Suffolk lui Paston, acesta urmând să facă plata a 4.000 de mărci și să-și asume obligația de a fonda colegiul din Caister.

John Paston a intrat astfel în posesia acestor domenii, însă ceilalți executori testamentari au început un adevărat război împotriva lui, cu ajutorul altor oameni influenți, așa încât – până la urmă – Paston a pierdut Castelul Caister, fiind confiscat de John Mowbray, al III-lea Duce de Norfolk. Paston și-a recuperat posesiunile și castelul Caister în 1461, pe fondul revenirii sale în Parlament, prin favoarea regelui Edward IV-lea, care i-a conferit titlul de *Cavaler al Comitatului (knight of the shire)*. Dar favoarea regelui a fost doar una temporară, și, după ce a fost întemnițat de trei ori la rând, John Paston a murit în luna mai a anului 1466, lăsând problema restituirii moștenirii lui John Fastolf în litigiu la tribunal.

John Paston a avut cinci fii; cel mai mare dintre aceștia, Sir John Paston (1442–1479), a fost înnobilit încă din timpul vieții tatălui său. Sir John Paston a fost un om educat și extravagant, nu s-a căsătorit și a murit în anul 1479, fără a avea copii și lăsând în urmă o avere substanțială, care a revenit fratelui său, John. Acest frate mai mic, John Paston, a fost înnobilit în urma bătăliei de la Stoke, din 1487. El s-a căsătorit cu Margery, fiica lui Sir Thomas Brewes, și a avut un fiu, William Paston (1479–1554), care a fost de asemenea înnobilit și care a devenit o figură proeminentă la curtea regelui Henry VIII-lea.

Descendența familiei a fost continuată de fiul cel mare al lui Sir William, Erasmus (1502–1540); fiul acestuia, William (1528–1610), a fost înnobilit în anul 1578. El a fost fondatorul *The Paston Grammar-School* de la North Walsham și a construit Oxnead Hall, lângă Norwich, ca reședință principală. Christopher Paston a fost fiul și moștenitorul averii lui William, căruia i-a urmat nepotul lui Christopher, William, decedat în anul 1663 și care a fost făcut baronet în 1642; acestuia i-a succedat fiul său, Robert (1631–1683), care a fost membru al Parlamentului din

1661 până în 1673 și care a fost făcut Conte de Yarmouth în 1679. Fiul lui Robert, William (1652–1732), care a fost căsătorit cu fiica naturală a regelui Charles al II-lea, a fost al doilea Conte, și, la fel ca tatăl său, a fost în grațiile Stuartilor. Când acesta a murit în anul 1732, nelăsând niciun urmaș, titlul său a dispărut. Cu el se încheie genealogia, care nu este doar o *saga* a familiei Paston, ci și o oglindă a evenimentelor și personalităților istoriei Angliei acelei perioade.

În ceea ce privește scrisoarea care ne-a trezit interesul, ea apare în volumul I al *Paston Letters*, ediția John Fenn, reeditată de Alexander Ramsay la Londra în anul 1840 – fiind vorba de *Scrisoarea* no. 156 de la pag. 121 a acestei ediții. Scrisoarea îi este adresată lui John Paston, fiind scrisă pe data de 3 decembrie, fără a se menționa însă anul și purtând o semnătură criptică. Unele indicii ne conduc spre presupuziția că ar fi vorba de anul 1464; în ceea ce privește *semnătura*, vom reveni asupra ei pe parcursul acestui studiu.

Iată conținutul acestei misterioase *Scrisori*, în traducerea noastră, efectuată după ediția John Fenn, amintită deja mai sus:

Drept Respectabilului meu Maestru și Frate, John Paston,
să-i fie înmănată această scrisoare.

Drept Respectabile și Venerabile Maestre și Frate, prin toate serviciile mele mă pun la dispoziția voastră. Vă rog ca în marea voastră înțelepciune să vă reamintiți cu discreție regulamentul aspru pe care am depus amândoi profesiunea de credință și în baza căruia noi ne-am luat obligația să vă păstrăm un loc de ședere, în mod special pe vremea aceasta a Crăciunului, în mijlocul confrăților voștri din cadrul acestui Ordin sfânt al „Templului Sionului”; dacă însă nu veți respecta așa cum se cuvine toate percepțele sfintei voastre religii, [Marele] nostru Maestru Thomas Babington, Stăpânul și Superiorul Ordinului nostru, cu acordul Fraților săi, va face cunoscut faptul că se va hotărî împotriva voastră o judecată tăioasă și grabnică, ceea ce ar fi spre marea mea mâhnire, fiind chemat astfel să vă îndepliniți ritualul după datină și să vă supuneți percepțelor religiei voastre. De aceea eu, după cum aceasta este o cauză măreață și o obligație majoră dictată de marea voastră bunătate, și dealtfel de a cărei natură și înrudire mă simt legat în mod special, înaintea oricărui dintre Frați, de a vă datora bunăvoință și o inimă curată, luând în considerare lungul timp de penitență pe care l-ați avut de curând, de la Sărbătoarea Sf. Mihail și până acum; aceasta ar fi spre alinarea și susținerea coreligionarilor voștri Creștini (*even Cristen), și de asemenea ca o faptă de milostenie, caritabilă și vrednică de laudă; aceasta ar fi de spus, despre darurile bogate și generoase, care sunt cu mult mai prețioase decât aurul sau argintul; care nu au fost întotdeauna marea voastră eliberare de durere, nici de plăcerile inimii, ci mai curând marea voastră suferință și durere insuportabilă, și în care îmbinarea legii lui Dumnezeu și legii omului nu pot fi puse de acord pentru nici un om din lume, care ar fi atât de eliberat și atât de prea-plin de aceasta, încât Dumnezeu să i-le trimită, iar el ar trebui să fie atât de dispus spre aceasta, încât să nu mai aibă nevoie de nimic pentru a trăi; și oricât de mult ași avea o cunoaștere perfectă a voinței voastre libere și dispoziției voastre naturale îndreptată către cei care sunt în nevoie și înfomețați, și că nu aveți nici o putere de a vă stăpâni și a vă controla, atâta timp cât Dumnezeu vă trimite și vă dă darul de a dispune și a-i ajuta pe coreligionarii voștri Creștini, eu vă sfătuiesc ca în orice vremuri puteți, bune sau rele, să veniți în mijlocul sfinților voștri Frați pentru a lua parte la această pioasă și intimă convorbire, cu intenția de a putea fi avertizat și sfătuit de către aceștia asupra bunei rânduiei și a măsurilor pe care trebuie să le luați în vederea pregătirii și ducerii la bun sfârșit a faptelor voastre de milostenie.

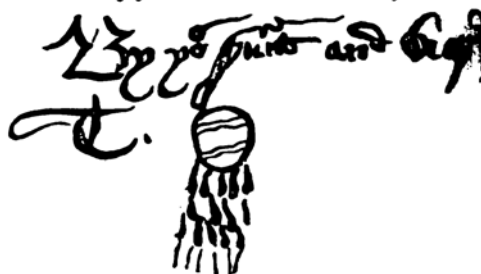
Și deasemenea, din moment ce ați ales un loc în această perioadă din postul Crăciunului, având răgazul necesar și spațiul rezonabil în care să vă îndepliniți penitența, care se îndreaptă cu repeziciune spre sfârșit, care s-a dovedit a fi un loc convenabil pentru această perioadă a anului, și care acum se

îndreaptă cu repeziciune spre Crăciun, în timpul căruia orice bărbat creștin adevărat ar trebui să fie vesel, plin de viață și bucuros; și deoarece acolo nu este nici un loc care să fie favorabil motivului pe care-l îl găsiți în inima voastră de a fi atât de bucuros și plin de viață, cum ar trebui să fiți în locul în care vă desfășurați activitatea în mijlocul sfinților voștri Frați, în care loc în această perioadă a anului este obiceiul de a avea tot felul de distracții, unele ca acestea nefiind necunoscute discreției voastre înțelepte; de aceea, atâta timp cât rațiunea mea simplă mă călăuzește, marea voastră discreție ar trebui să vă conducă și pe domnia voastră, astfel încât ar trebui să ajungeți aproape de locul sfintei voastre religii pe cât de grăbit ați putea sau ați fi capabil, de a cărui venire toți cei declarați Frați ai voștri se vor bucura și vor fi încântați. Și în mod special eu, servitorul și Fratele vostru, așa după cum sunt singurul dator să iau parte la sporirea prosperității și bunăstării voastre, pe care va trebui mereu să v-o doresc, cu mila lui Dumnezeu, care să vă aibă sub binecuvântarea și sub protecția Sa binevoitoare.

Scrisă în Templul Sionului, în a treia zi a lunii Decembrie, în mare grabă.

Din partea servitorului și Fratelui vostru, T.

By your servant and brother, T.³

Temple of Syon, 3rd December,
Date uncertain.

Părerile asupra conținutului *Scrisorii No.156* sunt împărțite: „Este destul de dificil, observa James Gairdner³, unul dintre editorii *Scrisorilor Paston*, să-i atribuim o dată [certă] sau un înțeles [clar] acestei scrisori atât de straniu formulată. Semnătura însăși este un mister. *Ordinul Templului Sionului* este necunoscut arheologilor, iar locul de unde scrisoarea a fost trimisă nu poate fi identificat. De la dispozitivul ciudat folosit ca semnătură, asemănător cu ceea ce în heraldică reprezintă o fântână, Fenn lansează sugestia că *Fontaine* (Fântână) era numele autorului scrisorii. Din punctul meu de vedere, eu înclin să cred că era o scrisoare de batjocură adresată lui John Paston de unul dintre deținuții de la Fleet⁴, unde Paston însuși fusese încarcerat în anul 1464. Numele lui Thomas Babington apare în lucrarea *Origines Juridicales* a lui Dugdale⁵, la pagina 63, el fiind ales Orator în *Inner Temple*⁶, în timpul lui Henric al VII-lea, când părea a fi deja un om bătrân.”

³ James Gairdner, *Paston Letters 1422–1509*, ed. John Fenn, London, 1901, p. 418.

⁴ „Fleet Prison” era o cunoscută închisoare din Londra, de pe malul râului Fleet, construită în 1197 și aflată în funcțiune până în anul 1844; a fost demolată în 1846.

⁵ Sir William Dugdale, *Origines Judiciales*, London, 1666, p. 63.

⁶ La mijlocul sec. XII-lea, Ordinul Militar al Cavalerilor Templieri a construit o biserică pe malul Tamisei, care va deveni cunoscută sub numele de *Temple Church*. Două secole mai târziu, după desființarea Ordinului în 1312, avocații au preluat clădirile Templului și anexele. Ei s-au constituit în două societăți profesionale, *Inner Temple* și *Middle Temple*, prima fiind menționată nominal într-un manuscris din anul 1388.

Aceiași autor mai sugerează faptul că „unii dintre deținuții încarcerați împreună cu Paston în ultima perioadă, probabil membrii ai *Inner* sau *Middle Temple* ca și el, s-au constituit într-un fantezist *Ordin al Templului Sionului*, amuzându-se pe seama faptului că acesta (John Paston – n.n.) nu este încă «curat» în fața «brațului lung al legii» și astfel acesta ar fi nevoit să se întoarcă pentru a-și petrece Crăciunul în temniță, printre tovarășii veseli pe care tocmai i-a părăsit...” (*Paston Letters*, ii, 170).

Alexander Ramsay face următorul comentariu introductiv *Scrisorii no. 156*, în cadrul noii ediții revizuite și adăugite de el în 1840⁷: „Avem aici o foarte ciudată scrisoare din partea unui frate al *Ordinului Templului Sionului* către John Paston, în care acesta încerca să-l convingă să petreacă un timp în mijlocul lor, urmând regulile Ordinului, și descurajându-l în privința punerii în practică a unei pomeni care-i putea afecta propriile afaceri. Alegerea unei locații, în care urma să-și efectueze penitența pe durata postului Crăciunului, ne aduce aminte de stabilirea unei case secrete a Contelui de Northumberland, în timpul domniei lui Henry al VIII-lea, care într-o anumită perioadă a anului se retrăgea de la conacul său pentru scurt timp, într-un loc unde locuia în mod confidențial, și cel mai probabil desfășura îndatoriri religioase și de milostenie, pentru ispășirea păcatelor cele «de voie și fără de voie» (*vide: Northumberland Book*, p. 361 și notele de la p. 442). Noi considerăm, așa cum reiese din această scrisoare că o persoană de rang inferior, care, într-o anumită perioadă de timp, și-a părăsit deasemenea locuința și s-a retras, din aceleași motive de a se ruga și a face milostenie, și tocmai de aceea perioada postului Crăciunului a fost și timpul ales de J. Paston pentru ași îndeplini îndatoririle religioase. [Referitor la celelalte părți ale scrisorii, totuși, în profida «cunoașterii perfecte și a voinței libere și a dispoziției naturale», John Paston pare a fi ultimul dintre oamenii care s-ar putea ruina pe sine însuși datorită generozității acestora. Amenințarea cu «un proces nedrept și pripit» în caz de nesupunere pare să confirme pasajul imediat următor, în care este el este invitat să vină și să fie plin de viață, «pentru a fi în locul în care să-ți poți exercita profesiunea de credință în mijlocul sfinților săi Frați», ceea ce înseamnă că Paston era el însuși un [Frate] practicant în cadrul Ordinului, ceea ce ne face, totuși, să tragem concluzia că acest lucru era foarte probabil.]”

Acestea sunt, prin urmare, părerile celor doi literați: James Gairdner și Alexander Ramsay, despre „misterioasa” *Scrisoare no. 156*. În ceea ce ne privește, considerăm necesară o atentă analiză a textului *Scrisorii* – ținând evident cont și de unele dintre observațiile celor doi autori – în încercarea noastră de a aduce la lumină doar acele fapte care pot constitui elemente importante ale realităților acelor vremuri.

Abordarea lui James Gairdner nu o considerăm suficient de serioasă ca să o luăm în considerare, catalogând-o mai degrabă ca pe un pamflet... Alexander Ramsay face mai mult o prezentare a conținutului scrisorii, corectă și completată de câteva observații interesante, precum aceea conform căreia John Paston ar fi fost un om suficient de pragmatic, pentru a nu-și periclita libertatea recent dobândită,

⁷ *Paston Letters*, Alexander Ramsay, vol. I, Ed. Charles Knight & Co., Ludgate Street, London, 1840, p. 121.

implicându-se într-o aventură inutilă și riscantă – dacă aceasta nu ar fi avut o însemnătate cu totul deosebită pentru el. După cum vom arăta în cele ce urmează, este foarte posibil ca în acea perioadă în care John Paston a trăit să fi existat și astfel de „societăți” preocupate de studierea – în secret – a diferitelor discipline esoterice și de practicarea unui mod de viață axat pe meditația mistico-filosofică și pe contemplație.

Pentru început vom observa că formule de adresare de tipul celei folosite la începutul scrisorii: *To my right worshipful master and brother* sau: *Right worshipful and reverent master and brother* sunt frecvent folosite în corespondența vremii; pentru conformitate, vom da câteva exemple de astfel de *formule de adresare*, prezente la începutul câtorva scrisori din colecția Paston: lui John Paston, din partea preotului și capelanului său, John, „Prior of Bromholm”: *To my right worshipful master. Right worshipful master, I recommend me unto you...*; din partea fratelui său, Clement Paston: *To his right worshipful brother, John Paston. Right reverend and worshipful brother, I recommend me to you...*; din partea lui William Naunton, către John Paston: *To my Master Paston, the elder, be this latter delivered in haste. Right worshipful Sir, I recommend me to your good mastership the cause why I write...* și din partea soției sale, Margaret Paston: *To my right worshipful husband, John Paston, be this delivered in haste. Right worshipful husband, I recommend me to you.* După cum se poate vedea din exemplele de mai sus, formula aceasta de adresare era în uz încă din acea perioadă și ținea de respectarea strictă a etichetei.

În ceea ce privește conținutul, observăm că lui John Paston i se atrage atenția de trei ori – odată la început (*your discreet remembrance*) și de două ori spre finalul scrisorii (*your wise discretion; your great discretion should rule you*) – asupra *discreției* pe care trebuie să o păstreze atât în privința activității Ordinului, cât mai ales a „marii discreții” la care acesta trebuie să apeleze atunci când dorește să vină „în mijlocul sfinților săi frați”. De aici rezultă atât faptul că John Paston era deja un membru cu drepturi depline al *Ordinului Templului Sionului* (depusese un legământ „foarte strict” la admiterea în Ordin, jurând să păstreze o tăcere deplină asupra activității și locului în care acesta se află), cât și faptul că *Templul Sionului* era un ordin secret. Mai aflăm faptul că, cel puțin pentru John Paston, era rezervată în permanență o cameră în incinta *Templului* (și în mod special pe perioada postului Crăciunului) – acesta aflându-se, însă, alături de confracții săi și în alte perioade ale anului. Aceste informații valoroase ne indică și faptul că *Ordinul Templului Sionului* era un ordin religios creștin. Această afirmație o justificăm prin faptul că în textul scrisorii apare de trei ori expresia „*your even Cristen*” – care înseamnă literal: „confracților tăi creștini” (cu referire, în text, la pomana pe care, conform tradiției creștine, Paston voia să o facă în perioada postului Crăciunului). Referitor la această expresie, Alexander Ramsay face următoarea observație într-o notă de subsol (*op. cit.*, p. 121): „*Even Cristen. Ași dori o explicație pentru aceasta. [Even înseamnă egal sau confrate. Confracți creștini.]*”⁸.

⁸ *Vide nota 1: Even Cristen. I wish for an explanation of this. [Even is equal or fellow. Fellow Christians.]*

Problema care apare în acest caz este aceea că, dacă e să ne luăm după particularitatea numelui ordinului, putem vorbi și de influențe specifice celorlalte ordinele cavalești din Palestina, precum în cazul celebru al *Ordinului Templierilor*, care, deși erau creștini și fuseseră scutiți de taxe printr-o bulă papală⁹, suferiseră anumite influențe culturale venite din lumea arabă și din cultura mozaică. Am căutat cu sârguință și răbdare informații despre acest *Ordin al Templului Sionului*, fără a găsi însă absolut nimic; după cum spunea James Gairdner, acesta „este necunoscut arheologilor, iar locul de unde scrisoarea a fost trimisă nu poate fi identificat”. Tot ce am putut afla au fost câteva informații referitoare la existența, în sec. XII-lea, a unui *Ordin al Sionului* (dar nu al *Templului Sionului* !) situat chiar pe Muntele Sion, care avea câteva mănăstiri și biserici în Palestina, pe Muntele Carmel, dar și în Italia (în Calabria) și chiar în Franța; acest ordin s-ar fi aflat în strânse legături cu *Ordinul Sfântului Mormânt din Ierusalim (Ordo Equestris Sancti Sepulcri Hierosolymitani)*. Reședința principală a acestui *Ordin al Sionului* era mănăstirea Notre Dame de Sion (*St. Mary of Mount Zion*), ridicată în anul 1291. Actualmente, aceasta s-ar afla în posesia călugărilor Franciscani. Posibilitatea, însă, ca între cele două Ordine să nu existe nicio legătură este foarte mare, mai ales că nu avem nicio sursă directă (și nici indirectă) care să ateste, în vreun fel, o astfel de filiație. Părerea noastră este că, probabil, acest *Ordin al Templului Sionului* – chiar dacă suferise anumite influențe din partea ordinele cavalești – nu avea vreo legătură statutară (recunoscută de Biserică și de Stat) cu vreunul din acestea, ci că era pur și simplu o creație a unui grup restrâns din Norfolk care, adunat în jurul lui Thomas Babington, Marele Maestru al Ordinului, găseau în acest loc atmosfera prielnică și refugiu necesar meditației, studiului și activităților de binefacere.

Ordinul avea, după cum am spus, un Regulament – considerat de autorul scrisorii „foarte aspru” – care prevedea prestarea unui jurământ la admitere ce consta, printre altele, și în păstrarea secretului activității și locației Ordinului, participarea la întrunirile fraterne și – foarte important – respectarea unui set de „reguli și prevederi bune” (*good rule and measure*), a căror încălcare (după cum i se atrage atenția și lui John Paston în scrisoare) putea să conducă la sancțiuni aspre.

O informație foarte valoroasă, care poate arunca o lumină asupra misterului ce înconjoară acest *Ordin al Templului Sionului*, ar putea fi aceea referitoare la persoana lui Thomas Babington – numit de autorul scrisorii „*our Master... and sovereign of our order*” (*Maestrul... și Superiorul Ordinului nostru*). Cine a fost, însă, Thomas Babington?

Numele lui Thomas Babington apare în lucrarea *Collectanea Topographica et Genealogica*¹⁰, vol. VIII, fără a fi precizată, însă, în mod clar poziția sa în cadrul genealogiei Familiei Babington: „Aproximativ în jurul anului 1460, un alt membru al acestei familii, cu toate că locul său precis în arborele genealogic este necunoscut, a fost la conducerea acestui Ordin [este vorba de *Ordinul Cavalerilor*

⁹ Papa Inocentiu al II-lea, Bula *Omne Datum Optimum*, 1139.

¹⁰ Frederic Madden, Bulkeley Bandinel, John Gough Nichols, *Collectanea Topographica et Genealogica*, vol. VIII, Ed. John Bowyer Nichols and Son, London, 1843, pp. 330–331.

Ospitalieri – n.n.]. Într-o scrisoare din partea unui frate al ordinului către John Paston, expediată de la Templul Sionului (din Anglia), el adaugă «*our Master Thomas Babington, Master and Sovereign of our Order*» etc.”

Prin urmare, autorii lucrării *Collectanea* ne dau ca necunoscută poziția lui Thomas Babington în genealogia familiei și identifică „Templul Sionului” cu o locație ce aparținea *Ordinului Cavalerilor Ospitalieri* – cunoscuți, după cucerirea insulei Rhodos, sub numele de *Cavalerii de Rhodos*; aceștia au fost alungați de turci în 1522 și își vor stabili noul sediu în Malta, devenind cunoscuți apoi sub numele de *Cavalerii de Malta*. Noi considerăm că nu poate fi acceptată această din urmă identificare a *Ordinului Templului Sionului* cu o locație a *Ordinului Cavalerilor Ospitalieri* în Anglia, rămânând să lămurim într-o oarecare măsură identitatea acestui Thomas Babington, pe baza surselor la care avem acces.

În lucrarea deja citată mai sus, există totuși un membru al Familiei Babington cu numele de Thomas. Iată ce scriu autorii lucrării despre acesta: „Thomas Babington, după unele genealogii fiind numit cel de-al doilea fiu al lui Sir John Babington. În tinerețe el și-a vândut averea fratelui său Sir William și [a plecat] să-l slujească pe Henric al V-lea în [războiul împotriva] Franței. Sabia și arcul pe care le-a purtat la Agincourt au fost păstrate mult timp la Dethick. Numele său nu apare în Registrul de la Agincourt, dar aceasta nu dovedește faptul că el nu a fost prezent la această bătălie. Thomas a fost căsătorit cu Isabel, fiica și moștenitoarea lui Robert Dethick, la Dethick în Ashover. A murit pe 4 ianuarie 1464” (*op. cit.*, pp. 322–323).

În privința apartenenței acestui Thomas Babington la *Ordinul Cavalerilor Ospitalieri*, unele surse – precum cea citată de noi mai sus – afirmă că cel puțin trei membri ai acestei familii au făcut parte și chiar au deținut funcții importante în cadrul acestui Ordin¹¹. Un anume Ken Rolston, într-un material intitulat *Rollestones, Babingtons and Knights Hospitaller* (17 noiembrie 2014), scrie următoarele: „În Anglia au existat câteva Perceptorii ale *Cavalerilor Ospitalieri* în care apare numele unor membri ai Familiei Babington. În Leicestershire, Ospitalierii au avut Rothley Temple în anul 1313 și au rămas acolo până la desființarea lor în 1540. În Derbyshire, Ospitalierii au avut Perceptorii la Yeaueley și Barrow, iar în Lincolnshire, au avut Temple Bruer. Familia Babington a fost deasemenea implicată în administrarea bisericii Templului din Londra.”

Chiar dacă acest Thomas Babington, pomenit în *Scrisoare*, nu a făcut parte dintre membrii *Ordinului Ospitalierilor*, tradiția și legăturile familiei sale cu acest ilustru ordin au contat, probabil, la fel de mult ca și faptele sale de arme, pentru a câștiga respectul celor care și-au dorit ca el să fie ales Mare Maestru și Superior al *Ordinului Templului Sionului*. Prin urmare, acest misterios *Ordin al Templului Sionului* era o societate care oferea membrilor săi atât posibilitatea de a duce o

¹¹ *Op. cit.*, pp. 330–331: „Sir John Babington, Knight of Rhodes, Lord of St. John’s in London, Commander of the Perceptories of Dalby and Rothley, Leicester and Yeaueley and Barrow, Derby, after 1505.” „The names of Phylp, James and John Babington, appear in the MS. proceedings of the Order, at Malta, as present there between 1524 and 1559. Phylp and this John were cadets of the Devon branch.”

viață izolată de activitățile cotidiene, în centrul căreia se aflau meditația și rugăciunea, dar și o viață activă în spirit creștin – manifestată prin fapte de milostenie. O problemă rămâne, totuși, faptul că acest Ordin se constituise ca unul *secret* – și chiar de la admiterea în rândurile sale, candidatul trebuia să depună un jurământ de tăcere. Singurele motive pe care le putem presupune în acest caz sunt acelea că scopurile constituirii Ordinului erau acelea de a asigura un *refugiu* – pentru perioade determinate de timp – necesar membrilor acestuia pentru a se dedica în liniște unor activități spirituale – dar și de realizare, sub protecția anonimatului, a unor fapte de ajutorare a celor aflați într-o situație materială precară.

Ar mai putea fi avansată o explicație, referitor la motivele pentru care activitatea *Ordinului Templului Sionului* trebuia să rămână secretă – însă pe aceasta o considerăm, până la efectuarea unor cercetări mai concludente, drept o simplă ipoteză de lucru. E vorba despre așa-zisa *semnătură* de la sfârșitul scrisorii; avem și aici o părere enunțată chiar de primul editor al volumelor Paston, John Fenn. Acesta afirmă că această schiță seamănă cu un desen care adesea, în heraldică, reprezintă o *fântână* – astfel că numele autorului scrisorii ar putea fi Thomas Fountaine, provenind de la o familie care locuia în satul Salle din comitatul Norfolk. Un alt autor, Norman Davis, în lucrarea *Paston Letters and Papers of the Fifteenth Century*¹², apărută la Oxford în două volume, în anii 1971 și 1976, scrie următoarele: „[Scrisoarea este] datată probabil 1464, dar nicidecum după 1465, pe [data de] 3 decembrie. Semnătura este neidentificată. Pe spate: [o figura] trasată cu *cerneală roșie* (s.n.). Autorul și ocazia cu care a fost scrisă această scrisoare sunt deopotrivă obscure. Este semnată cu un T mare alături de o schiță care reprezintă un cerc deformat, divizat de două perechi de linii șerpuite, cu un model trasat alături de liniile curbe care par a reprezenta apă – în aparență un mecanism sau un fel de *rebus*.”

Analizând cu atenție această pictogramă realizată cu *cerneală roșie*, ne apar însă mai multe detalii: un cerc traversat în partea superioară și în cea inferioară de două cupluri de linii paralele, ce par a reprezenta două cursuri de apă; în partea de jos a cercului și unul în continuarea celorlalte, primul fiind lipit de partea inferioară a cercului, sunt reprezentate *trei* rânduri de picături de sânge (grupate: cinci + patru + cinci – evident, tot cu *cerneală roșie*) sau (după Fenn și Davis) *trei* rânduri de picături de apă; urmează un al *patrulea* rând, tot în continuarea acestora, format din *șase linii* de lungime egală. În total, picăturile și liniile adunate dau 20 de elemente, grupate pe 4 rânduri.

Un anumit amănunt ne-a atras mai cu seamă atenția: în finalul scrisorii, autorul notează faptul că a fost nevoit să scrie „în mare grabă” (*in great haste*); aceasta înseamnă că acel desen, a cărui realizare cerea multă migală, deci un timp suplimentar de execuție, era foarte important și avea o semnificație deosebită. Înainte de a încerca propria noastră interpretare a acestui ansamblu simbolic, vom prezenta un text – pe care-l considerăm important, din lucrarea lui Fulcanelli, *Le*

¹² Norman Davis, *Paston Letters and Papers of the Fifteenth Century*, vol. II, Oxford, Clarendon Press, 1976, p. 316, 317.

*Mystere des Cathedrales – Et l'interpretation esoterique des symboles hermetiques du Grand Ouvre*¹³, în care acesta analizează și interpretează unul dintre basoreliefurile aflate pe fațada Catedralei Notre-Dame din Paris: este vorba, spune acesta, de „misterioasa Fântână pe care Le Trevisan¹⁴ o descrie în ultima *Parabolă* a cărții sale *Philosophie naturelle des Metaux*¹⁵. Dar ce este această Fântână ocultă? Care este natura acestui puternic dizolvant, capabil să pătrundă orice metal – aurul, în special – și, cu ajutorul corpului dizolvat, să realizeze marea lucrare în întregul său? În mitologie este numită *Libethra*¹⁶ și se spune că ar fi o fântână din *Magnesia*. Cât despre alegoria amestecării sau combinării acestei ape primitive, emisă din *Haosul Înțelepților (the Chaos of the Wise)*, cu cea de-a doua apă, diferită prin natură (deși de același fel), această alegorie este destul de clară și suficient de expresivă. Această combinație dă naștere unei *a treia ape care nu udă mâinile*, pe care Filosofii o numesc uneori *Mercur (Mercury)*, alteori *Sulf (Sulphur)*, în concordanță cu ceea ce ei consideră a fi *cantitatea* acestei ape sau *aspectul* său fizic.” „Scriitorii arabi, continuă Fulcanelli (*op. cit.*, p. 75), numesc această Fântână *Holmat*. Ei ne mai spun că această apă i-a conferit nemurirea profetului Ilie (Ηλιος, Soarele). Ei localizează acest faimos izvor în *Modhallam*, un cuvânt ale cărui rădăcini semnifică *o mare sumbră și întunecată*, care scoate la iveală în mod lămurit indistincția elementală pe care Înțelepții o atribuiau *Haosului* primei lor lucrări.” „Și se mai spune, afirmă Fulcanelli în continuarea pasajului citat, că Alchimistul (*Adept*) Nicholas Flamel avea în posesie o carte¹⁷ care prezenta *Figurile Simbolice ale lui Avraam Evreul (Symbolical Figures of Abraham the Jew)*, pe care le descrie în coliba scribului său. Dintre descrierile ce însoțesc aceste figuri eu o voi menționa... pe cea care se referă la *misterioasa Fântână* și la componentele sale.” Iată textul original al acesteia: „Cea de-a treia figură descrie și înfățișează o grădină închisă de un gard viu și care are multe paturi. Acolo în mijloc se află *un stejar gol pe dinăuntru*, la picioarele căruia, de o parte, se află un arbust de trandafir cu *frunzele de aur și roze albe și roșii*. Acest copac de trandafir înconjoară stejarul până foarte sus, aproape de crengile acestuia. La picioarele acestui stejar gol pe dinăuntru isvorăște o fântână, limpede ca argintul, care dispare [apoi] sub pământ. Printre cei care o caută sunt patru orbi, care sapă pentru a o afla, și alți patru, care o caută cu privirea fără să sape. *Fântâna se află în fața lor*, dar ei nu o pot găsi, cu excepția unui singur om, care cântărește apa în mâna sa.”

Dintr-o perspectivă esoterică și interpretată în cheia hermetică a artei alchimiștilor, acest simbol al *Fântânii* poate fi unul deosebit de interesant și plin de profunde semnificații. Din punctul nostru de vedere, însă, acest mod de interpretare – pentru cazul de față – are mai degrabă valoarea unui exercițiu hermeneutic, decât o

¹³ Fulcanelli, *Le Mystere des Cathedrales*, Brotherhood of Life, Inc., Las Vegas, 1990, pp. 73–75.

¹⁴ Bernard de La Marche Trevisane (1406–1490), alchimist german.

¹⁵ Cf. J. Mangin de Richebourg, *Bibliothèque des Philosophes Chimiques*, Paris, 1741, vol. II, tratatul VII.

¹⁶ *Azoth* sau *Moyen de faire l'Or cache des Philosophes* a lui Basil Valentine, Paris, Pierre Moet, 1659, p. 51.

¹⁷ *Recueil de Sept Figures peintes*, Bibl. de l' Arsenal, no. 3047 (153 S.A.F.).

valoare reală prin care să poată fi explicat satisfăcător înțelesul misterioasei figuri de la sfârșitul scrisorii. În mod cert, realizatorul imaginii a avut în vedere o semnificație care să fie transmisă prin realizarea acestui desen; chiar dacă înțelesul figurii poate fi îmbogățit printr-o interpretare ce apelează la limbajul Alchimiei, este foarte puțin probabil ca autorul ei să fi fost un adept al acestei Arte. Cel puțin – nu avem nici un fel de indicii în acest sens, nici în puținele informații transmise în scrisoare și nici în modul de exprimare folosit în cadrul acesteia. Și, conform unuia dintre canoanele principale ale Hermeneuticii, *niciodată nu trebuie să ne lăsăm tentați să-i dăm autorului mai mult decât a dorit el să spună în text*. Nu considerăm drept realistă o abordare în care să acceptăm ipoteza conform căreia membrii *Ordinului Templului Sionului* ar fi avut și preocupări de natură hermetică sau chiar ar fi practicat Alchimia... Motivația noastră este aceea că nivelul de cunoștințe și profilul socio-cultural al celor implicați în această *Ordin* nu corespunde profilului intelectual al unor asemenea practici de natură esoterică. Cu toate acestea, considerăm că figura din finalul scrisorii poate fi interpretată într-o cheie mult mai sigură și mai realistă – și anume aceea a Heraldicii medievale occidentale.

„Știința heraldică, afirmă Dan Cernovodeanu¹⁸, are ca scop cunoașterea principiilor teoretice conform cărora se poate întocmi o stemă cu toate elementele ce o compun – scut și ornamente exterioare – precum și istoricul alcătuirii ei. Artă heraldică reprezintă realizarea practică, efectivă, în diferite țări sau regiuni, a unui armorial de stat, de provincie, de oraș, de familie, etc., armorial constituit prin transpunerea plastică a amintitelor principii teoretice, studiindu-se în același timp și evoluția iconografică a acestor steme de-a lungul uneia sau mai multor perioade cronologice.”

Interpretarea noastră pornește de la prezumția că figura amintită este o reprezentare heraldică¹⁹, alăturată inițialei majuscule a numelui autorului scrisorii. În mod cert, acel cerc traversat de cele două benzi onduliforme este un simbol heraldic cunoscut, anume cel al fântânii. Figura circulară poartă numele generic de *roundel*; dacă cercul nostru ar fi colorat pe interior cu argintiu, figura s-ar numi *plate*, dacă e de culoare roșie – precum în desenul nostru, atunci poartă numele de *gules* sau *torteau*. Figura noastră poate fi transcrisă în limbaj heraldic ca *o fântână ilustrată prin două **barry** (benzi orizontale) onduliiforme de **azur** (reprezentând două ape curgătoare), pe fond **argintiu** (plate)*. Semnificația cea mai probabilă a *Fântânii* o aflăm în simbolistica religioasă creștină neo-testamentară; *Fântâna* este aici imaginea lui Hristos, *Apa-cea-Vie* sau *Apa Vieții* – așa cum este descrisă în *Evanghelia după Ioan: Dar cel ce va bea din apa pe care i-o voi da Eu nu va mai înseta în veac, căci apa pe care i-o voi da Eu se va face în el izvor de apă curgătoare spre viață veșnică* (Ioan, 4:14), și poate fi interpretată într-un blazon ca

¹⁸ Dan Cernovodeanu, *Știința și arta heraldică în România*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 13.

¹⁹ Pentru cei interesați de heraldică, recomandăm minunata lucrare a lui Arthur Charles Fox-Davies, *The Art of Heraldry, An Encyclopaedia of Armory*, T.C. & E.C. Jack, London, 1904.

Generozitate, Filantropie sau Principiu Vital, dar are și sensul transcendent, metafizic, de Viață Veșnică, precum în versetul evanghelic. Mai există o tradiție în exegeza neo-testamentară de a interpreta aceste două izvoare ca avându-și origine nu într-o stâncă sau ieșind din pământ – ci izvorând chiar din coasta lui Hristos, în urma loviturii de lance a lui Longinus: *Ci unul din ostași cu sulița a împuns coasta Lui și îndată a ieșit sânge și apă* (Ioan, 19:34). Ioan Evanghelistul scrie în *Întâia Epistolă: Acesta este cel care vine prin apă și sânge, Iisus Cristos. Nu numai prin apă, ci prin apă și sânge. Și Duhul este cel care dă mărturie pentru că Duhul este adevărul. Trei sunt cei care dau mărturie: Duhul, apa și sângele. Și aceștia trei sunt una* (1 Ioan, 5: 6–8). Astfel se explică și cele 20 de picături roșii din figură – sau mai exact spus cele 14 (ultimele 6 sunt linii) – ca reprezentând sângele și apa ce a țâșnit din coasta lui Hristos. Fulcanelli, în lucrarea deja citată (*op. cit.*, p. 75), cunoștea și el această scenă evanghelică și chiar notează că a văzut o versiune pictată a acesteia într-o mică biserică din Brixen (Tyrol): „Iisus străpuns de lancea lui Longinus, cu sângele țâșnindu-i din coastă și curgând într-un vas larg...”. De aici începe, în cel mai pur stil esoteric, întreaga mitologie a *Graalului* și toată simbolistica medievală a acestuia.

Astfel, această *apă mistică* devine o *Fântână euharistică*, o *Fântână a Vieții Veșnice* și o *Fântână a Jertfei*. Figura heraldică este, în mod sigur, blazonul autorului scrisorii și nu este deloc de mirare că un astfel de om va continua, prin activitatea sa în *Ordinul Templului Sionului*, să-și urmeze principiile înscrise în efigie. Ceea ce rămâne însă relevant pentru această analiză este abordarea heraldică și interpretarea în cheia unui „esoterism creștin”²⁰ de factură evanghelică.

Concluzia noastră pe marginea acestui subiect deosebit de interesant – referitor la această *Scrisoare 156 (CLVI)* – este aceea că în secolul al XIV-lea, în Anglia, putem vorbi despre existența unor *asociații* (diferite de Ordinele Militare și Călugărești recunoscute de Biserică și Stat) sau *societăți* constituite pe principiile cunoscute ale ordinelor cavalierești, însă funcționând în secret, ai căror membrii căutau un mod de viață discret și favorabil desfășurării unor activități filantropice anonime, dar și – în particular – unei vieți contemplative, în genul celei călugărești, bazate pe rugăciune și meditație. O particularitate a acestei societăți, în cazul nostru *Ordinul Templului Sionului*, era aceea că membrii acesteia petreceau în incinta Templului doar anumite perioade de timp, în postul marilor sărbători, de ex., sau un timp pe care-l aveau disponibil, în funcție de activitățile „profane” în care erau îndeosebi implicați. Este foarte posibil ca astfel de „societăți speculative” – ca să le numim astfel... – să fi contribuit la apariția unui mediu propice dezvoltării unui mod de viață și mai ales al unui mod de gândire speculativă, favorabil constituirii unor structuri organizaționale ce practicau un esoterism creștin.

²⁰ Rene Guenon, *Ezoterismul creștin*, Editura Herald, București, 2012.